

ISSN 2450-6486

<http://ehs.eeipsy.org>DOI <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2023.1.08>

This publication was made with the funds of a joint Grant of EEIP (Ukraine - France) and ChF "Education: Future"

Ольга ЯНИШИН,
Юлія СТАХМИЧ,
Наталія РОМАНЕНКО

Російсько-українська війна у контексті
міжнародної медіаосвіти
(на матеріалах освітньої мережі газети
the New York Times)

OLHA YANYSHYN, YULIIA STAKHMYCH, NATALIIA ROMANENKO. **Russian-Ukrainian war in the context of international media education (based on the materials of the new york times learning network).** *During a war, mass media often become the only source of information from the battlefield. Since their position determines how the war is perceived, it is essential to identify and popularize educational practices capable of transforming the mass media from a "mouthpiece of news" into an active educational force. Founded by The New York Times, The Learning Network uses the newspaper's materials as a teaching tool. In January 2022, nearly a month before Russia's full-scale military aggression in Ukraine started, The Learning*

ARTICLE
INFO

Received 02.15.2023

Peer-reviewed 02.21.2023

Revised version received 02.25.2023

Accepted 02.28.2023

121

© Ольга ЯНИШИН,
Юлія СТАХМИЧ,
Наталія РОМАНЕНКО, 2023

Network began training the English-speaking teenage audience to tell the world the truth about the realities, causes and possible consequences of the Russian-Ukrainian war. The paper introduces various media educational practices of the network, emphasizing teaching about the ongoing war. It has been concluded that media education, combining teachers and mass media, can promptly create a didactically substantiated model of the educational process aimed at developing media literacy, critical thinking skills and lifelong learning.

Key words: mass media, media education, war in Ukraine, critical thinking, The Learning Network, The New York Times.

1. Постановка проблеми

24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала неспровоковане воєнне вторгнення на територію України. Те, що раніше сприймалося як набір новинних повідомлень з-за кордону (теракт 11 вересня, кровопролиття в Чечні, Грузії та Югославії, бойові операції в Іраку та Афганістані), а у 2014 році трансформувалося у болючі повідомлення про анексію Криму та обмежені бойові дії на сході України, перетворилося на реалії повсякденного життя в умовах повномасштабної війни. За таких умов мас-медіа перетворюються на джерело болючих, але не завжди вірогідних і незаангажованих, а медіаосвіта постає перед новими викликами, для подолання необхідно знайти швидкі та ефективні практики. Актуальності набувають завдання змісту та методів навчання про війну і формування здатності та звички до критичного осмислення прочитаного і побаченого.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відколи існує людство війна була потужним і болісним фактором, який глобально змінює кордони держав, ідеали та долі цілих народів і творить історію. У передмові до британського багатоцільового дослідження «Війна і слово: репрезентація воєнного конфлікту в літературі та ЗМІ» М. Марецькі зазначає, що війна давно є темою, поняттям і метафорою, яку широко експлуатують у мистецтві, засобах масової інформації та літературі у різних формах [24, с. viii]. На жаль, актуальність воєнної тематики, не знизилася і в XXI ст. Як констатує В. Драга, у 2014 р. британські ЗМІ приділили стільки ж уваги проблемам війни та реакції британського уряду на тодішню політику В. Путіна, як і обговоренню ролі Сполученого Королівства в Європейському Союзі [24, с. 133].

К. Маклафлін привертає увагу до історичного аспекту цього процесу, наголошуючи, що кожній війні притаманний власний жанр: поезія – для першої світової, роман – для другої. Новітня історія віддає перевагу новітнім жанрам: фільм виявився найкращим для зображення жахів війни у В'єтнамі, а блог – для репортажів про війну з тероризмом [13].

Аналізуючи зв'язок між війною та медіа, А. Мерсьє акцентує, що тепер ЗМІ не тільки стали частиною війни, але й перетворилися на допоміжний засіб, який перетворює війну у медійне видовище. Збройні сили інтегрували у своє оперативне планування принципи інформаційного суспільства та світу, загорнутого в тісну мережу інформаційних засобів. Воєнні операції супроводжуються медіапланами, зв'язками зі ЗМІ займаються професіонали, а збройні сили інвестують у внутрішнє навчання. Військові опанували медіапроцес і набули ноу-хау, щоб надавати «медіапродукцію» відповідно до потреб журналістів. Тому війну можна перетворити на одне величезне видовище, в якому створюються потужні образи, зміст яких військові намагаються тримати під своїм контролем. Цьому сприяють фотографії та прямі трансляції з місця подій, глобалізація засобів масової інформації та послаблення цензури. Контроль над тим, як ЗМІ відображають війну, набув такого ж стратегічного значення, як і здатність знищувати комунікації ворога [14].

Щоб правильно репрезентувати воєнні реалії (повідомити правду, уникнути заангажованості чи спростувати оманливі репортажі), необхідно застосовувати відповідні методи та інструменти. Це не усуне майбутні конфлікти й не зупинить майбутні війни, але принаймні підтримає правду і покаже суть того, що поставлено на карту [13]. Логічним завершенням для цього процесу має стати формування усвідомленого та критичного ставлення громадськості до цієї проблеми [14].

Дієві способи досягнути цієї є в арсеналі медіаосвіти, яка, за визначенням ЮНЕСКО, є окремим напрямком освіти, що допомагає людям усвідомити способи використання масової комунікації в суспільстві, аналізувати медіатексти та критично оцінювати запропоновані в них цінності, політичні, соціальні, комерційні та культурні інтереси, а також створювати й розповсюджувати через мас-медіа власні медіатексти [15].

Завдання статті – визначити зміст медіаосвіти воєнної пори та узагальнити практичний досвід застосування медіаосвітніх підходів

у діяльності освітньої мережі газети *The New York Times* під час теперішньої російсько-української війни.

2. Виклад основного матеріалу

В умовах активних бойових дій засоби масової інформації часто перетворюються на єдине джерело інформації про події, смисл та значення яких не завжди зрозумілі для широкого загалу поза межами збройного конфлікту. Тоді важливо виявити, популяризувати та активізувати всі способи трансформувати мас-медіа з «рупора новин» у дійову освітню силу, оскільки від їхньої позиції часто залежить, як саме сприйматимуть цю війну жителі певної країни, наскільки зрозумілими стануть для них її причинно-наслідкові зв'язки у глобальних та людських вимірах.

Така позиція суголосна поглядам В. Драга, який акцентує на етичних аспектах навчання про війну та пояснення її ідеологічних аспектів. Педагог рекомендує пропаганду емпатії (співчуття та співпереживання) і розуміння за відсутності упереджень. В. Драг визнає центральну роль і силу слова у конструюванні етичної позиції щодо війни та намагається окреслити чітку різницю між продуктивним і шкідливим використанням вербальних засобів для підвищення обізнаності [24, с. 140], що особливо доречно в епоху безперервних цифрових ЗМІ з дедалі ширшою аудиторією. Зауважено, що поява нових медіаплатформ сприяла розширенню визначення насильства, яке тепер додатково охоплює кібервійну та мову ворожнечі. На тлі всеохопного та мінливого ландшафту війни різножанрові розповіді про нечасто постають як місця опору та попередження [24, с. XII–XIV].

Воєнні дії на теренах України зумовили появу значної кількості медійних текстів, які щоденно інформують про події російсько-української війни, про нові явища і види зброї, про політичну та військову риторику по різні сторони фронту, про гіркий досвід мільйонів вимушених біженців, про безкорисливу допомогу одних і звірства інших. Такі матеріали ЗМІ привертають особливу увагу медіапедагогів, які бачать мету медіаосвіти в тому, щоб «підготувати громадян до життя в інформаційному суспільстві, призвичаювати їх послуговуватися інформацією з будь-яких джерел і в будь-якому вигляді, здійснювати комунікацію, передбачати та нейтралізувати наслідки негативного впливу ... масовокомунікаційних засобів [1, с. 170]. Медіаосвіта охоплює вивчення закономірностей масової

комунікації та залучає їх до освітньо-виховного процесу. Таким чином вдається сформувати необхідні в інформаційному суспільстві вміння опановувати інформаційні потоки, самостійно відбирати, критично осмислювати, адекватно сприймати та інтерпретувати інформацію із мас-медій, які є основою медіаграмотності. Як свідчить досвід, застосування медіаосвітніх технологій посилює мотивацію до навчання, втілює принцип гуманізації освіти, сприяє підвищенню демократизації суспільства та навчає здобувати нові знання впродовж усього життя [2].

У цій статті зосередимо увагу на практичному втіленні одного із шести окреслених ЮНЕСКО напрямків медіаосвіти – дистанційній медіаосвіті через мережу Інтернет, та проаналізуємо медіаосвітні технології, які для формування медіаграмотності та навичок критичного мислення під час теперішньої російсько-української війни залучає освітянська спільнота *Learning Network*, використовуючи матеріали газети *The New York Times*.

Не викликає здивування залученість до медіаосвіти інтернет-версії найстарішої та третьої за популярністю (після *The Wall Street Journal* і *USA Today*) щоденної газети Сполучених Штатів Америки, оскільки ще 2008 р. Г. Онкович ретранслявала думку групи дослідників про те, що інтенсивному розвитку медіаосвіти в багатьох країнах сприяла експансія американських засобів масової комунікації, через що багато європейських медіапедагогів перейнялися розвитком «критичного мислення» [1, с. 169].

Історія цієї освітньої мережі сягає 1998 р., коли газета *The New York Times* створила сайт *The Learning Network* і розпочала публікувати там різноманітні методичні рекомендації, що використовують журналістські матеріали видання, як інструмент для навчання (<https://www.nytimes.com/section/learning>). На основі статей, есе, зображень, аудіоподкастів, відео- та графічного контенту *The New York Times* розроблені плани уроків, рекомендації щодо написання письмових робіт та завдання для вікторин і конкурсів. Попри те що контент розрахований на середню та старшу школу, ним послуговуються також і у вищій школі. Ці ресурси безплатні не тільки для підписників. За бажанням можна отримувати новини через Twitter чи безплатну щотижневу розсилку на електронну пошту або приєднатися до Facebook-сторінки педагогічної спільноти [12]. Таким чином *The New York Times Learning Network* «з'єднує заняття зі світом» і заохочує не тільки викладачів, але й студентів висловлюватися з питань, які їх цікавлять.

Щоб полегшити вибір актуального контенту та розширити обізнаність тинейджерів про те, що вони можна робити з матеріалами *The New York Times* у 2020 р. було створено докладний посібник "21 Things Teenagers Can Do With New York Times Subscription", який містить інформацію про доступні для молоді способи, якими газета може навчати, розважати та інформувати молодих читачів. Посібник узагальнює більш ніж десятирічний досвід *The Learning Network* з проведення різноманітних конкурсів для тинейджерів: фотоконкурсів «Покажіть нам своє покоління» (2018–2019 рр.), політичної карикатури, рецензій-оглядів (2019 р.), 15-секундного конкурсу словникового відео (2020 р.), щорічного літнього челендж-конкурсу читачів та оповідок про особисте тощо [17]. Розділи «Освіта», «Політика та громадянство», «Економіка та бізнес», «Наука, здоров'я та технології», «Спорт» і «Мистецтво, розваги, стиль і культура» містять найновіші розповіді про життя молодих людей.

Війна в Україні спонукала ввести до посібника новий, болючий, контент: фоторепортаж про те, як українські діти у Києві знаходять час для гри у проміжках між довгими годинами перебуванням у бомбосховищах під час російських ракетних атак [4]; репортажі про лихоліття війни, які формують або руйнують молоді життя і привчають жити на передовій [20; 7]; розповідь про гру під назвою «Блокпост», в якій діти копіюють те, що бачать на КПП [22]; думки новоспечених матерів, які хвилюються за майбутнє своїх дітей [21]; статтю про дитячі малюнки на стінах підвалу в селищі Ягідному, де російські військові впродовж чотирьох тижнів березня тримали в ув'язненні 300 місцевих жителів (77 з яких – діти), прикриваючись ними як живим щитом від українського вогню. Дитячі малюнки засвідчують силу духу ув'язнених дітей, а також – їхнє невимовне горе: на світліні поруч малюнків бачимо список тих, хто помер у тому підвалі [11]. Зруйновані школи, розбиті сім'ї та налякані батьки – це також жертви війни [10]. А ще газета містить нариси про дітей-послів українського мистецтва у Карнегі-холі, які тікають від війни й несуть красу своєї Батьківщини далеко за океан [9; 16], про обірвані війною молоді життя, про розділені сім'ї, про затьмарене болем і втратами майбутнє, про травму, що нависла над теперішнім поколінням українських дітей [6; 8; 18; 23].

Важливо, що доступ до вмісту мають не тільки підписники *The New York Times*. Щоденно сайт публікує матеріали, які надають покликання на безоплатний контент *The New York Times*.

Проте просвітницька робота не обмежується інформуванням. Щотижня працівники *The Learning Network* пропонують власні плани занять, які ґрунтуються на журналістиці *The New York Times* і охоплюють новини політики, науки й техніки, національні та міжнародні звіти, а також цікавинки про мистецтво, спорт та їжу. Такі плани розраховані на одне – два заняття. Зазвичай вони починаються з розминки, яка допомагає залучити життєвий досвід студентів, їхні знання, розбудити цікавість до теми. Потім, як правило, настає черга питань (відповіді на які можна знайти в пропонованій статті) та спільного обговорення опанованого матеріалу. Насамкінець пропонують творчі проекти, що спонукає «іти далі», тобто детальніше розмірковувати над сюжетом.

Проте є теми, які потребують глибшого вивчення. Для цього розроблені тематичні методичні ресурси, зокрема, добірки, присвячені проблемам расизму, демократії, громадянським правам та надважливим геополітичним подіям.

16 березня 2022 р. на сайті педагогічної спільноти з'явилися навчально-методичні матеріали, мета яких – допомогти американській та іншій англомовній молоді осягнути проблематику війни в Україні. Акцентуємо, що мережа підготувала перші пов'язані з повномасштабною війною в Україні методичні розробки ще перед початком вторгнення Росії. Оприлюднений 26 січня 2022 р. методичний доробок Н. Деніелс «Урок дня: «Як розвивалася українська криза та куди вона може привести» («How the Ukraine Crisis Developed, and Where It Might Be Headed») [5] ґрунтується на статті Д. Білефські [3] від 10 січня 2022 р. під заголовком «Can the West Stop Russia From Invading Ukraine?» («Чи може Захід зупинити Росію від вторгнення в Україну?»). Пізніше і стаття, і методичні вказівки до заняття (24 лютого 2022 р.) були оновлені.

Прослідкуймо, як Н. Деніелс вдається поєднати основні дидактичні принципи (наочності, **зв'язку навчання з життям**, посиленості, міцності, свідомості, активності, виховного навчання, індивідуалізації, доступності, систематичності та послідовності, проблемності, розвивального навчання) з медіаосвітнім підходом та скерувати навчальний процес на формування навичок критичного мислення.

Заняття націлене на те, щоб студенти дізналися про розгортання конфлікту між Росією та Україною та обміркували, що саме поставлено на карту для решти світу. Тому насамперед викладач

пояснює, чому саме цю тему обрано для обговорення. У січні вже було очевидно, що напруга між Росією та Заходом посилилася, оскільки президент В. Путін мобілізував близько 100 000 військових біля кордону Росії з Україною, що засвідчувало спробу перекроїти кордони Європи після холодної війни та, якщо необхідно, то й силою повернути Україну під вплив Москви. Студентам деталізують, про що вони дізнаються на занятті: про передумови кризи, про цілі В. Путіна, про реакцію Сполучених Штатів та про те, що поставлено на карту для Європи та світу. Після цього студенти пояснюватимуть ситуацію за допомогою мініпроектів, форму яких обирають самостійно: написати твіт, створити презентацію, плакат, листівку або концептуальну карту.

Етап актуалізації знань передбачає ознайомлення з ключовими термінами перед читанням статті. Поняття *Радянський Союз*, *холодна війна* та *Організація Північноатлантичного договору (НАТО)* пов'язані з історією міжнародних відносин між Росією, Україною, США та Європою. Спочатку студентам пропонують записати, що вони знають про кожний із цих термінів (водночас припускаючи, що вони можуть не знати взагалі нічого), а після цього – перейти за інтерактивними посиланнями (<http://surl.li/evngr>) і прочитати принаймні перший абзац пояснення кожного з термінів у Британській енциклопедії та розширити своє визначення. Друге завдання розминки стимулює студентів більше дізнатися про дві нації в центрі конфлікту: Україну та Росію. Їх очікують питання: «Чи можете знайти Україну її на карті? Що ще вам відомо про цю східноєвропейську країну з населенням 43 мільйони людей?». Посилання на розроблену раніше колекцію занять «Країна тижня» переносить студентів до інтерактивних тестів із географії та культури, укладених на основі репортажів New York Times. На інтерактивній контурній карті позначено 4 країни: Україна, Туреччина, Азербайджан та Узбекистан (<http://surl.li/evngr>). Підпис засвідчує, що 81% читачів можуть правильно визначити Україну на карті.

Тест містить ще 4 завдання з вибором однієї правильної відповіді, які стосуються культури (стародавнього мистецтва писанкарства), назви столиці (з коментарем, що саме звідти християнство поширилося на Росію), новітньої історії України (вибуху атомного реактора 26.04.1986 р. у Чорнобилі) та національної кухні (зазначено, що це буряковий суп та культурний продукт, на честь якого в Україні названо десяток міст і сіл).

Такі ж типи завдань слід виконати і стосовно Росії. Після цього потрібно записати та обговорити з одногрупниками, чим схожі та як відрізняються одна від одної ці дві країни.

Потім викладач виділяє час власне для читання статті. Опрацювавши її, студенти приступають до усного обговорення прочитаного та складають письмові відповіді на запитання:

1. Як виглядає поточний конфлікт між США, Росією та Україною? Узагальніть це своїми словами.
2. Які можливі наслідки військового вторгнення Росії в Україну?
3. Які події 2014 та 2015 років сприяли поточній напруженості між Україною та Росією?
4. Згідно зі статтею, чого, як здається, хоче В. Путін? Як його план і поточні вимоги могли дати зворотний ефект?
5. Які дії вжили Сполучені Штати? Як адміністрація Байдена може продовжувати діяти в майбутньому?
6. Як поточний конфлікт впливає на Європу? Чому Європа піддається більшому ризику, ніж Сполучені Штати, втратити більше, якщо проти Росії будуть запроваджені санкції?
7. Яка ваша реакція на ситуацію між Україною та Росією? Наскільки вас хвилює те, що буде далі? Чому?

Наступний етап роботи вимагає творчості. Використовуючи отриману під час виконання інтерактивних завдань та читання статті інформацію, треба створити власний проект, який допоможе іншим дізнатися про причини й наслідки протистояння між Україною та Росією. Серед запропонованих варіантів є такі завдання:

1. Напишіть твіт довжиною 280 символів про те, що відбувається. Використовуйте привабливу та зрозумілу мову, щоб повідомити про важливі проблеми та залучені сторони.

2. Розкажіть п'ятикласникам про конфлікт. За п'ять хвилин або менше допоможіть молодшим за вас зрозуміти його суть. Щоб краще повідомити інформацію, можна скористатися картами, фотографіями або кольоровим папером та фломастерами.

3. Створіть листівку, щоб поділитися здобутими знаннями з іншими знайомими студентами чи дорослими. Використовуючи ілюстрації, цитати зі статей, ключові слова та імена важливих політичних діячів, складіть візуально переконливий короткий опис кризи.

4. Створіть концептуальну карту, щоб проілюструвати ситуацію. Включіть до неї список ключових слів, місць, організацій і людей, пов'язаних із цим конфліктом. Потім створіть карту, щоб показати, як вони пов'язані один з одним.

Для тих студентів, які бажають глибше дослідити проблему, подано список статей та посилання, за яким можна знайти останні оновлення щодо російсько-української напруженості, та запропоновано обміркувати, яку нову інформацію можна додати для пояснення критичної ситуації.

Принагідно зауважимо, що освітянська спільнота *The New York Times. The Learning Network* спрямовує зусилля не тільки на формування критичного мислення, але також поширює свою діяльність і на сегмент створення та розповсюдження власних медіатекстів.

Для цього надаються детальні покрокові інструкції до їх створення та розміщення в мережі. Приміром, для створення односторінкової ілюстрованої листівки-відгуку на будь-який матеріал *The New York Times* (статтю, есе, відео, графік, колекцію фотографій або подкаст) таких кроків п'ять: 1) вибрати щось цікаве із *The New York Times*; 2) занотувати свої думки та реакції; 3) вирішити, що саме хочеш сказати; 4) знайти й додати декілька прикладів; 5) створити власну односторінкову листівку [19].

Мета цього виду завдань – продемонструвати зацікавленість інформацією та ідеями в матеріалі *The New York Times*. Для цього заохочують креативність і чітко формулюють вимоги. Листівка-відгук неодмінно має містити заголовок і дату публікації обраного в *The New York Times* матеріалу; принаймні одну цитату або конкретну деталь з графіка чи колекції фотографій; щонайменше одне зображення чи ілюстрацію, які певним чином підсумовують, ілюструють або коментують твір.

Також слід вибрати із запропонованого списку мінімум два пункти та пояснити свою позицію стосовно них: чому вибрали саме цю публікацію (статтю, есе, відео, графік, колекцію фотографій або подкаст тощо) із *Times* для відгуку; що ви про неї думаєте і чому; чому ви завдяки їй навчилися; опишіть, як вона вплинуло на ваше розуміння теми; коротко перекажіть твір своїми словами; про що хотілося б запитати авторів або передати їм; які запитання залишилися без відповіді; які зв'язки, які ви встановили між цим твором і чимось іншим, що ви читали, чули, бачили або дізналися — у школі чи поза нею; кому ви хотіли б надіслати цей матеріал *Times* і чому; яке слово або фразу дізналися з твору та дослідіть їх значення; що нового ця публікація розкрила у вас як читача, глядача, слухача або учня; якого ракурсу, перспективи чи думки бракує цій публікації; яку додаткову інформацію ви хотіли б включити до публікації; коротко викладіть

або проаналізуйте наведені у статті аргументи та докази; порівняйте, як цю тему висвітлювало інше ЗМІ; що захопило вас у статті *Times* і чому; що, на вашу думку, могло б зробити її кращою, і чому; що, як і чому вам захотілося зробити, після ознайомлення із публікацією.

Значну увагу педагоги приділяють академічній доброчесності. Вони не обмежують форматом створення листівки виключно цифровою формою, проте нагадують, що використовуючи Інтернет, слід поважати авторські права, зокрема заборонено використовувати навіть фотографіями, малюнками чи графікою із самої *The New York Times*. Рекомендовано послуговуватися зображеннями *Creative Commons*, якщо вони не потребують дозволу, та обов'язково вказувати автора використаної ілюстрації.

The Learning Network не оминають увагою і практичний аспект медіаграмотності, який полягає в оформленні файлів та вмілому використанні апаратури. Для забезпечення чіткості надісланих для розміщення у мережі листівок студентам радять сфотографувати її зверху та експортувати з найвищою роздільною здатністю, яку допускає їхній телефон. Це можуть бути формати jpeg, png або файл tif. надіслати Файл цифрового зображення надсилають через посилення на спеціальну форму.

Аналізована методична розробка загалом сконструйована за звичною для сайту схемою, якої дотримано і в інших розробках за тематикою російсько-української війни за такими темами (дата публікації зазначена в дужках, переклад наш – О. Я.): «*The Invasion of Ukraine: How Russia Attacked and What Happens Next*»/«Вторгнення в Україну: як Росія напала і що буде далі» (24.02.2022) та «*Photographing the Reality of War*»/«Світлини з реальної війни» (13.04.2022) (доступ за покликанням: <http://surl.li/evlww>). Перше заняття знайомить із причинами найважливішої європейської війни за майже 80 років», а також спонукає студентів дослідити її наслідки та забезпечує у прямому ефірі відстеження новинних оновлень про те, як Україна та решта світу реагують на військові дії, що загрожують серйозними наслідками для чинної з 1990-х років безпекової структури Європи. Друге заняття продемонструє студентам фотографії Л. Аддаріо та її підходом до документування війни. Потім вони самі спробують уявити себе на війні: і фотографом, і об'єктом фотографії.

На основі аналізу методичних розробок *The Learning Network* можемо підсумувати, як медіаосвіта впливає на навчальний процес. По-перше, викладання та навчання відбуваються на основі надання

актуальної злободенної інформації та життєво важливого контенту. По-друге, внесення поточних подій до навчальних аудиторій заохочує студентів до обговорення важливих новин; сприяє поглибленню медіаграмотності та критичності мислення. Це допомагає розширити мислення студентів; звернути увагу на медійну та новинну грамотність, а також створює умови для критичного осмислення проблем та ідей дня. По-третє, запропоновані плани занять забезпечують багаторівневий підхід до навчання. Спершу студенти знайомляться з медіапродуктом (статтею, есе, фотографіями, подкастами, відео тощо) або аналізують медіафрагмент самостійно. Далі – досліджують різні шари його значення. Спочатку – буквально значення, відповідаючи на стандартні журналістські запитання, як-от «Хто був залучений?», «Що сталося?», «Де це сталося?», «Які деталі важливі?» тощо. Це перший рівень критичного мислення: розуміння прочитаного. Наступний шар проникає глибше і починає розкривати мету та майстерність автора. Студентів вчать відповідати на складні запитання (Яка інформація міститься? Що або хто залишився осторонь? Як вибір слова впливає на читача? Як змальовано перспективи? Які цінності чи люди маргіналізовані? Яка ваша реакція на ситуацію?), що побіжно моделює їхнє мислення і спонукає студентів у майбутньому ставити такі питання самостійно. Складні запитання змушують критично проаналізувати вибір, з'ясувати, що стоїть за описаними подіями, які деталі можна «прочитати між рядків». В епоху швидкої та легкодоступної інформації важливо навчити студентів критично розглядати інформацію, яку вони споживають.

Найглибший рівень критичного мислення виникає, коли студенти відсторонюються від медіапродукту, щоб осмислити загальну картину. Цей рівень мислення більше не зосереджений на самому тексті, а радше на його наслідках у реальному світі. Студенти досліджують такі питання: «Чому це важливо?», «Який урок ми засвоїли?», «Як цей урок можна застосувати в інших ситуаціях?». Студенти посправжньому залучаються до критичного мислення, коли вони здатні розмірковувати над своїм мисленням і застосовувати свої знання в новій ситуації. Цей крок має силу перетворити знання на мудрість.

Для формування критичного мислення аналізований план заняття застосовує *критичний експресіонізм* (студентів заохочують реагувати з критичної позиції за допомогою самостійно розроблених мультимодальних проєктів у формі твіту, бесіди з молодшими) та *трансмедіацію* (студенти перетворюють газетні матеріали в іншу форму:

односторінкову ілюстровану листівку-відгук чи ж концептуальну карту), спонукає глибше дослідити проблему на основі списку статей та посилань на оновлення про російсько-українську війну і додати нову інформацію для пояснення критичної ситуації.

Насамкінець, акцентуємо, що викладач передчасно не нав'язує студентам власні міркування, а використовуючи життєвий досвід, педагогічне розуміння, моделювання психологічних процесів мислення та пізнання, залучає учнів до активного процесу взаємодії з матеріалом, активізує наявні у них знання, соціальні навички, спонукає до роздумів, висловлювання та відстоювання власної думки, формулювання висновків.

3. Висновки

Медіаосвіта, поєднуючи педагогів та ЗМІ, спроможна швидко забезпечити ефективне навчання молодіжної аудиторії, зокрема донести англomовному світові правду про реалії, причини та можливі наслідки російсько-української війни. Створені на матеріалах і за підтримки *The New York Times*, якісні методичні розробки освітньої мережі *The Learning Network* поєднують основні принципи дидактики з медіаосвітніми підходами, забезпечують формування медіаграмотності, критичного мислення й академічної доброчесності та сприяють формуванню громадської думки на теренах англomовних країн.

Аналіз методичного доробку *The Learning Network* підтверджує, що мас-медіа сьогодні здатні створити власну модель навчального процесу, що є двоєдиною по суті, оскільки об'єднує джерело знань (власні матеріали) та медіаносій, тісно пов'язаний із матеріальною формою ЗМІ. Процес і засвоєння змісту дидактично обґрунтовані та спрямовані на формування медіаграмотності, навичок критичного мислення та навчання впродовж життя. Доступність безплатних методичних матеріалів через Інтернет забезпечує рівний та відкритий доступ до них. Констатуємо нагальну потребу створення таких освітніх спільнот на базі провідних українських мас-медіа. Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні досвіду медіаосвіти в умовах сучасної війни в інших країнах.

References:

1. Онкович Г. В. Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. Вища освіта України. 2008. № 3. Д. 1. Темат. вип. : Вища освіта України у контексті інтеграції. С. 165–177.

2. Янишин О. К. Формування медіаграмотності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки у ВНЗ. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. Тернопіль : ТНПУ, 2013. № 3. С. 166–171.
3. Bilefsky D., Pérez-Peña R., Nagourney E. The Roots of the Ukraine War: How the Crisis Developed. The New York Times. 2022. 10 January. URL: <http://surl.li/ewcug>.
4. Boushnaq L. A time for war, a time for play: Ukraine's children bear the burdens of the conflict. The New York Times. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewdbg>.
5. Daniels N. Lesson of the Day: 'How the Ukraine Crisis Developed, and Where It Might Be Headed'. The New York Times. The Learning Network. 2022, 26 January. URL: <http://surl.li/euhyf>.
6. Ducke E. The Children of War. The New York Times. 2022, 6 August. URL: <http://surl.li/evnhg>.
7. Gettleman J. 'I've already gotten used to it': The girl on the front line. The New York Times. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewczp>.
8. Gibbons-Neff Th. The troops who kill and die are little more than children, as in every war. The New York Times. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewdan>.
9. Hernández J. C. Scarred by War, a Ukrainian Children's Choir Finds Hope in Music. The New York Times. 2022. 1 December. URL: <http://surl.li/ewfxr>.
10. Hopkins V. Gutted schools, dislocated families and fearful parents: Education is another casualty of war. The New York Times. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewdan>.
11. Hopkins V. On a basement wall, drawings show the spirit, and grief, of imprisoned children. The New York Times. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewczw>.
12. How to Use The Learning Network. The New York Times. 2022. 24 August. URL: <http://surl.li/ewigw>.
13. McLoughlin K. Introduction. The Cambridge Companion to War Writing. Cambridge, 2009. P. 1–6. URL: <http://surl.li/ewgzz>.
14. Mercier A. War and Media: Constancy and Convulsion. International Review of the Red Cross. 2005. Vol. 87, Issue 860: Communication. P. 649–659. URL: <http://surl.li/ewgjw>.
15. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO. In Education for the Media and the Digital Age. Vienna: UNESCO, 1999, P. 273-274. (Reprint in : Outlooks on Children and Media. Goteborg: UNESCO & NORDICOM, 2001, P. 152.).
16. Richardson K. Ukrainian Teenager Who Fled War Will Play at Carnegie Hall. The New York Times. 2022. 18 November. URL: <http://surl.li/ewcyb>.
17. Schulten K. 21 Things Teenagers Can Do With New York Times Subscription. The New York Times. 2020. 7 April. URL: <http://surl.li/ewcyf>.
18. Schulten K., Gonchar M., Engle J. Teaching Resources to Help Students Make Sense of the War in Ukraine. The New York Times. The Learning Network. 2022, 16 March. URL: <http://surl.li/ewczb>.

19. Schulten K. How to Create a One-Pager: A Guide for Our End-of-Semester Challenge. *The New York Times*. 2022. 14 December. URL: <http://surl.li/ewcyr>.
20. Solomon E. In Ukraine, young lives are shaped, or ended, by the ravages of war. *The New York Times*. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewczn>.
21. Specia M. New mothers worry for their children's future. *The New York Times*. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewdbk>.
22. Varenikova M. A game called checkpoint: Children mimic what they see. *The New York Times*. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewdbk>.
23. Varenikova M. His son was dead. She stayed and held his hand. *The New York Times*. 2022. 6 August. URL: <http://surl.li/ewdae>.
24. *War and Words: Representations of Military Conflict in Literature and the Media* / ed. by W. Draj, J. Krogulec, M. Marecki. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 2016. URL: <http://surl.li/ewgry>.

Transliteration of References:

1. Onkovich, H. V. (2008). Mediaosvita iak intelektual'no-komunikatyvna merezha [Media Education as an Intellectual and Communicative Network]. *Vyscha osvita Ukrainy*, 3., D. 1. *Vyscha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii* [Higher Education in Ukraine in the Context of Integration], 165–177 [In Ukrainian]
2. Yanyshyn, O. K. (2013). Formuvannia mediagramotnosti maibutnikh perekladachiv u protsesi profesiinoi pidgotovky u VNZ [Future Translators and Interpreters' Media Literacy Formation during their University Training]. *Naukovi zapysky Ternopil'skogo natsionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni Volodymyra Gnatiuka. Ser. Pedagogika*, 3, 166–171 [In Ukrainian]
3. Bilefsky, D., Pérez-Peña, R., & Nagourney, E. (2022, January, 10). The Roots of the Ukraine War: How the Crisis Developed. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewcug>
4. Boushnaq, L. (2022, August, 6). A time for war, a time for play: Ukraine's children bear the burdens of the conflict. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewdbg>
5. Daniels, N. (2022, January, 26). Lesson of the Day: 'How the Ukraine Crisis Developed, and Where It Might Be Headed'. *The New York Times. The Learning Network*. Retrieved from <http://surl.li/euhyf>
6. Ducke, E. (2022, August, 6). The Children of War. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/evnhg>
7. Gettleman, J. (2022, August, 6). 'I've already gotten used to it': The girl on the front line. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewczp>
8. Gibbons-Neff, Th. (2022, August, 6). The troops who kill and die are little more than children, as in every war. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewdan>
9. Hernández, J. C. (2022, December, 1). Scarred by War, a Ukrainian Children's Choir Finds Hope in Music. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewfxr>

10. Hopkins, V. (2022a, August, 6). Gutted schools, dislocated families and fearful parents: Education is another casualty of war. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewdan>
11. Hopkins, V. (2022b, August, 6). On a basement wall, drawings show the spirit, and grief, of imprisoned children. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewczw>
12. The Learning Network. (2022, August, 24). How to Use The Learning Network. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewigw>
13. McLoughlin, K. (2009). Introduction. In McLoughlin, Kate (Ed.) *The Cambridge Companion to War Writing* (pp. 1-6). Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CCOL9780521895682.001>
14. Mercier, A. (2005). War and Media: Constancy and Convulsion. *International Review of the Red Cross*, Vol. 87, Issue 860: Communication, 649–659. Retrieved from <http://surl.li/ewgjw>
15. UNESCO (1999). Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO. In *Education for the Media and the Digital Age*. Vienna: UNESCO. 273-274. Reprint in : *Outlooks on Children and Media*. Goteborg: UNESCO & NORDICOM, 2001, P. 152
16. Richardson, K. (2022, November, 18). Ukrainian Teenager Who Fled War Will Play at Carnegie Hall. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewcyb>
17. Schulten, K. (2020, April, 7). 21 Things Teenagers Can Do With New York Times Subscription. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewcyf>
18. Schulten, K., Gonchar, M., Engle, J. (2022a, March, 16). Teaching Resources to Help Students Make Sense of the War in Ukraine. *The New York Times*. The Learning Network. Retrieved from <http://surl.li/ewczb>
19. Schulten, K. (2022b, December, 14). How to Create a One-Pager: A Guide for Our End-of-Semester Challenge. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewcyr>
20. Solomon, E. (2022, August, 6). In Ukraine, young lives are shaped, or ended, by the ravages of war. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewczn>
21. Specia, M. (2022, August, 6). New mothers worry for their children's future. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewdbk>
22. Varenikova, M. (2022a, August, 6). A game called checkpoint: Children mimic what they see. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewdbk>
23. Varenikova, M. (2022b, August, 6). His son was dead. She stayed and held his hand. *The New York Times*. Retrieved from <http://surl.li/ewdae>
24. Drag, W., Krogulec, J. & Marecki, M. (Eds.). (2016). *War and Words: Representations of Military Conflict in Literature and the Media*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. Retrieved from <http://surl.li/ewgry>

Authors

Olha Yanyshyn
*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Department of Philology and Translation Studies
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2539-7406>
E-mail: olha.yanyshyn@nung.edu.ua*

Yuliia Stakhmych
*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Department of Philology and Translation Studies,
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4661-8220>
E-mail: yuliia.stakhmych@nung.edu.ua*

Nataliia Romanenko
*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Department of Philology and Translation Studies
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3450-4752>
E-mail: nataliia.romanenko@nung.edu.ua*

Abstracts

ОЛЬГА ЯНИШИН, ЮЛІЯ СТАХМИЧ, НАТАЛІЯ РОМАНЕНКО.
Російсько-українська війна у контексті міжнародної медіа-освіти (на матеріалах освітньої мережі газети the New York Times). Під час війни мас-медіа часто перетворюються на єдине джерело інформації з місця бойових дій. Оскільки від їх позиції залежить

як саме сприйматимуть війну, важливо виявити та популяризувати педагогічні практики, що здатні трансформувати мас-медіа з «рупора новин» у дійову освітню силу. Освітня мережа *The Learning Network* заснована газетою *The New York Times* і використовує матеріали видання як інструмент для навчання. У січні 2022 р., ще до початку повної воєнної агресії Росії в Україні, *The Learning Network* розпочала навчання молодіжної англомовної аудиторії, щоб донести світові правду про реалії, причини та можливі наслідки російсько-української війни. Стаття знайомить із розмаїтими медіаосвітніми практиками мережі, з акцентом на тематиці сучасної війни. Зроблено висновок, що медіаосвіта, поєднуючи педагогів та ЗМІ, спроможна швидко створити дидактично обґрунтовану модель навчального процесу, спрямованого на формування медіаграмотності, навичок критичного мислення та навчання впродовж життя.

Ключові слова: англомовні мас-медіа, медіаосвіта, війна в Україні, критичне мислення, *The Learning Network*, *The New York Times*.

OLHA YANYSHYN, YULIIA STAKHMYCH, NATALIJA ROMANENKO. **Wojna rosyjsko-ukraińska w kontekście międzynarodowej edukacji medialnej (na podstawie materiałów sieci edukacyjnej *The New York Times*).** *W czasie wojny media często stają się jedynym źródłem informacji z pola walki. Ze względu na to, że ich pozycja decyduje o tym, jak wojna jest postrzegana, ważne jest, aby zidentyfikować i promować praktyki pedagogiczne, które mogą przekształcić media z "rzecznika wiadomości" w skuteczną siłę edukacyjną. *The Learning Network* została założona przez *The New York Times* i wykorzystuje materiały gazety jako narzędzie dydaktyczne. W styczniu 2022 roku, jeszcze przed pełnoskalową agresją militarną Rosji na Ukrainie, *The Learning Network* rozpoczął edukację młodych anglojęzycznych odbiorców, aby przekazać światu prawdę o realiach, przyczynach i możliwych konsekwencjach wojny rosyjsko-ukraińskiej. W artykule przedstawiono zróżnicowane praktyki edukacji medialnej sieci, z akcentem na temat współczesnych działań wojennych. Stwierdzono, iż edukacja medialna, łącząca nauczycieli i media, może szybko stworzyć dydaktycznie uzasadniony model procesu edukacyjnego ukierunkowanego na rozwój umiejętności korzystania z mediów, umiejętności krytycznego myślenia i uczenia się przez całe życie.*

Słowa kluczowe: anglojęzyczne środki masowego przekazu, edukacja medialna, wojna w Ukrainie, myślenie krytyczne, *The Learning Network*, *The New York Times*.